

Suomalaisen politiikan tutkimuksen kuntokartoitus

Suomalaisen politiikan tutkimuksen yhtenä etuna globaaleilla tiedon markkinoilla on tutkijoiden monipuolisuus ja hyvä kielitaito. Tämä johtuu koulutusjärjestelmästä ja tieteellisen työn käytännöistä. Suomessa on noin 200 ammattimaista politiikan tutkijaa, Yhdysvalloissa heitä on noin 10 000. Suomessa symbolinen työnjako ei ole yhtä kehittynyt kuin Yhdysvalloissa. Monelta osin suomalainen tutkimus poikkeaa amerikkalaisen tutkimuksen ihanteista. Suomalainen ja amerikkalainen tutkimus edustavat kahta professionalisoitumisen mallia. Väitöskirjan teossa suomalaiset tutkijat erikoistuvat ja sen jälkeen he usein laajentavat näkökulmaansa etsien uusia tutkimusaiheita. He julkaisevat töitään useilla kielillä, kotimaisten kielten lisäksi enimmäkseen englanniksi mutta myös esimerkiksi saksaksi. Viranhaun muotojen takia amerikkalainen politiikan tutkija taas erikoistuu yhteen alaan ja sen jälkeen yhä jatkaa erikoistumistaan. Hänen näkökulmastaan katsottuna kielitaidosta ei ole juuri hyötyä, eivätkä muut tieteet häntä liiemmin kiinnosta. Muilla kielillä julkaiseminen ei ole meriitti, paitsi silloin kun hän on maaspesialisti. Näin hänen tieteelliseen maailmaansa ei usein kuulu kuin muutama oman alan englanninkielinen lehti, joissa julkaiseminen on elonjäämisen ja menestyksen ehto. Hänen näkökulmastaan katsoen vaihtoehtoja ei ole, kollegat, kilpailijat ja opettajat kun julkaisevat samoissa lehdissä.

Tämä ”amerikanisaatio” on 1990-luvun lopulla vallannut suomalaisen politiikan tutkimuksen. Samaan aikaan tutkimuksen rahoitusrakenne on muuttunut. Joidenkin mielestä julkaisu englanniksi amerikkalaisissa tai englantilaisissa lehdissä on nyt korkein mahdollinen meriitti. Jotkut arvostavat enemmän referoittua kansainvälistä artikkelia, joka on automaattisesti englanninkielinen, kuin perinteistä tieteellistä monografiaa. Tässä prosessissa politologisen tiedon tuotannon menetelmät ja tutkimuskohteet supistuvat rajusti. Tuotantorytmi tiivistyy samalla kun jotkut teoriaperinteet ja metodit nousevat arvoon arvaamattomaan. Julkaisuja kontrolloivien kaveripiirien tai episteemisten yhteisöjen jäsenyys ratkaisee tutkijan kansainvälisyyden ja pätevyyden. Suomalaisesta tutkimuksesta tulee englanninkielisen ja -mielisen tutkimuksen satelliitti, joka kielipuolena tutkii muiden määrittelemän menetelmin muiden arvottamia aiheita, joihin mm. suomalainen ja pohjoismainen politiikka eivät välttämättä kuulu. Kotimaan kielillä tapahtuvan, suomalaista yhteiskuntaa koskevan tutkimuksen arvo romahtaa politologisen tiedon osakemarkkinoilla. Samalla ”amerikanisoitunut” suomalainen politiikan tutkimus vieraantuu muissa manner-Euroopan maissa tehtävästä tutkimuksesta ja tutkimusperinteistä. Ottaen huomioon suomalaisen politiikan tutkimuksen taitoperustan (monipuolisuus ja kielitaito) ei tämänkaltainen yksipuolistava kehitys, jota jotkut pitävät luonnonlakina, voi olla sen edun mukaista.

Politiikan tutkimus kuuluu sosiologian ja taloustieteen tavoin ns. suuriin yhteiskuntatieteisiin. Erotukseksi sosiologiasta ja taloustieteestä, joiden tutkimuskohteina ovat yhteiskunta ja talous, politiikan tutkimukselta puuttuvat omat tutkimusmenetelmät. Jotkut

pitävät tätä politiikan tutkimuksen suurena heikkoutena. Toisaalta se on myös vahvuus. Juuri vaalimalla monipuolista tutkimusotetta politiikan tutkimus voi joustavasti uudistua, kilpailla sosiologian ja taloustieteen kanssa ja tarjota tuoreita näkökulmia yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Politiikan tutkimusta ohjaa sama akateeminen tiedonintressi kuin muitakin tieteenaloja. Tämä akateeminen tiedonintressi perustuu taloudelliseen, poliittiseen ja älylliseen riippumattomuuteen. Tästä riippumattomuudesta ovat taistelleet Euroopassa vuosisatojen ajan sukupolvet toisensa jälkeen usein henkensä uhalla vastustaen sekä maallisten että henkisten valtojen halua rajoittaa ja ohjata ajatteluaan. Moni tieteen edustaja on vääräuskoisuuden nimissä kärjistetty roviolla. Myös tänä päivänä paineet riippumattomuuden menetykseen ovat kovat, perinteisen kansallisvaltion rinnalle kun on nousnut Euroopan unioni taloudellis-poliittisine intresseineen. Tiedon kontrollin välineet ovat muuttuneet ja rovin on korvannut ulkopuolinen rahoitus.

Nykyahdingon historia on kaikille tuttu. Rahoitustilanne 1990-luvulla pakotti etsimään vaihtoehtoisia rahoituskanavia samaan aikaan kun valtionhallinnon ohjaukskäytännöt loivat kysyntää tilaustutkimukselle. Tästä syystä tieteellisen työn standardit ovat vaivihkaa muuttuneet. Akatemian ulkopuolisen tahon tilaamasta selvityksestä on tullut rahoituksen kannalta yhtä arvokasta kuin akateemisesta tutkimuksesta. Väitöskirjatuotannon rinnalle tilaustutkimuksesta on tulossa merkittävä politiikan tutkimuksen muoto. Näiden kehitysten johdosta akateeminen tiedonintressi on hämärtynyt ja suomalainen politiikan tutkimus tieteenä on vaarassa menettää kaikkein arvokkaimman, autonomiansa. Houkutusena on erikoistua tuottamaan kapeasta näkökulmasta lyhyellä tähtämällä tietoa, jota tilaaja haluaa, ja näin taata tilausten jatkuminen tulevaisuudessa. Tilaajahan on aina oikeassa, koska hän ostaa intresseilleen akateemista laatuleimaa. Tieteellisestä tiedosta tulee yritysten, puoluepoliittisten tai byrokraattisten etujen välikappale ja politiikan tutkimuksen laitoksista niiden alihankkijoita. Tämä ”pragmatismi” on turmiollista, sillä tieteellisen tiedon alistaminen ulkopuolisille intresseille näkyy pikkuhiljaa tieteen harjoittamisen perusteita ja tieteen legitimiisyyttä. Tieteestä tulee ulkopuolisten ehdoilla tehtävää selvittelytyötä. Akateemisen tiedonintressin rappeutuminen on turmiollista myös tilaajalle. Tilaaja hakee tieteellistä legitimiisyyttä, mutta saa vain tieteellisyyden korvikkeen. Tutkimus, joka vain vahvistaa tilaajan intressejä, ei itse asiassa edes anna sitä lisäarvoa, jota tilaaja rahoillaan hakee. Harha on molemminpuolinen, ja molemmille lopputuloksena on epätydyttävä asiantila.

Politiikan tutkimus on yleinen tiede, joka tarjoaa riippumatonta tietoa yhteiskunnan suurista prosesseista. Tätä sen ainakin pitäisi olla. Se antaa opiskelijoilleen välineitä, joilla analysoida nykypäivän ilmiöitä. Suhteessa sosiologiaan ja taloustieteeseen politiikan tutkimus pystyy tarjoamaan kokonaisvaltaisen näkemyksen yhteiskuntamme suurista muutosprosesseista, EU-integraatiosta, globalisaatiosta, valtiollisten instituutioiden muutoksista, teknologian kehityksestä yms. Se tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan orientoitua nopeasti muuttuvassa maailmassa. Politiikan tutkimuksen yhtenä etuna ovat sen kytkennät muihin tieteenaloihin, ei ainoastaan sosiologiaan ja taloustieteeseen vaan myös esimerkiksi filosofiaan ja maantieteeseen. Suomalainen politiikan tutkimus erikoistuu omaksumalla menetelmiään ja kohteitaan niiltä. Myös muilla Euroopan mailla on elinvoimaiset tutkimusperinteet, ja suhteita niihin on vaalittava. Vaikka myös tilaustutkimusta tarvitaan, politiikan tutkimuksen pitäisi suosia riippumatonta tutkimusta ja pystyä erottamaan toisistaan riippumaton tiede ja ulkopuolinen selvitys. Referoitu artikkeli ei vapauta laatukontrollilta.

Uuden vuosituhatvuoden alussa politiikan tutkimuksen suurin haaste, johon kaikki politologit joutuvat ottamaan kantaa ja josta toivoisin keskusteltavan paljon enemmän,

on reagoida näihin tieteenalan kehitysvaatimuksiin uhraamatta akateemista tiedonintressiä. Edelliseltä vuosikymmeneltä perityt rutiinit ja refleksit kuitenkin hallitsevat tieteenalaa, vaikka rahoitustilanne onkin jo muuttunut sitten 1990-luvun, ja kansainvälistymisen on havaittu olevan muutakin kuin yhtymistä englanninkieliseen akateemiseen maailmaan. Juuri nyt tieteellistä työtä ohjaavat standardit olisi tarkistettava ja tutkimuksen ajoittainen kuntokartoitus tehtävä.

Kolumnissaan ”Valvottu vapaus” Antti Blåfield (HS 17.4.2001) penää aitoa vuoropuhelua ja vapautumista yksituumaisesta kansallisesta projektista. Suomen liittymisen Euroopan unioniin oli kansallinen projekti samoin kuin talouden sääntelyn purkaminen ja rakenteiden avaaminen. Vaikka kansallisen yksituumaisuuden pakkopaita on pitkään ollut tärkeä perusta, sillä on myös hintansa: kritikoita ei kuunnella ja tyydytään helppoihin, ylhäältä käskien annettuihin vastauksiin. Valitsemaan ei aina ole totuttu, vapaus ahdistaa, ajattelu tökkii. Kansallisen projektin kaltainen horrosmainen tila ei koske vain ulkopoliittikkaa ja taloutta. Jokainen inhimillisen toiminnan alue, mukaan lukien politiikan tutkimus, jämähtää aika ajoin rutiineihinsa. Poliitiikan tutkimuksen kohdalla käskyt eivät välttämättä tule ylhäältä, vaan ulkopuolelta ja jokaiselta poliitiikan tutkijalta itseltään. Kyseessä on sisäistetty valvonta, jossa politiikan tutkijat valvovat itseään. Huomattuaan joutuneensa rajoittavien käytäntöjen orjiksi he saattavat havahtua. Suomalaisen politiikan tutkimuksen ominaispiirteet antavat sen valvotulle vapaudelle oman muotonsa.

Omalla tavallaan tämä erikoisnumero pyrkii – jos ei uusimaan politiikan tutkimuksen metodiperustaa niin ainakin nostamaan pinnalle joitakin kysymyksiä. Erikoisnumeron artikkelit käsittelevät politiikan tutkimuksen joitakin vähemmän keskusteltuja metodeja, jotka tarkastelevat poliittisia merkitysrakenteita. Marja Keränen asettaa rinnakkain vertailevan politiikan tutkimuksen ja antropologisemman, yhteen tapaukseen keskittyvän poikkikulttuurisen analyysin. Artikkelissaan Ilpo Koskinen, Milla Kajanne ja Mats Nyland erittelevät sosiologien ja kielitieteilijöiden kehittämän keskusteluanalyysin soveltuvuutta politiikan tutkimukseen. Juri Mykkänen ja Pami Aalto tarkastelevat kumpikin haastattelujen käyttöä politiikan tutkimuksessa. Jussi Kurunmäki käy läpi Suomessa jo varsin paljon harrastettua käsittehistoriallista menetelmää, ja Timo Moilanen erittelee tietokoneavusteista tekstianalyysia.

NIILO KAUPPI